

"יוזמות חדשות בהתמודדות עם עוני"

על הכנס השנתי של מרכז טאוב ע"ש הרברט מ' סינגר

במסגרת שיתוף הפעולה בין מרכז טאוב ל-HIT - המכון הטכנולוגי חולון, יצרו סטודנטים במכון עבודות בהשראת מחקרי המרכז.

כל אלה נחשפים במחקרי המרכז, בניירות העמדה שלו, ב"דו"ח מצב המדינה" השנתי ובתמונת המצב במדינה בכלל. תחת הכותרת "יוזמות חדשות בהתמודדות עם עוני", נעשה בכנס ניסיון להתמודד עם סוגיית העוני על ידי הצגת גישות ויוזמות חדשות, בעולם בכלל ובישראל בפרט, ודיון בהן ובמשמעותן במציאות הישראלית. בדיון הסתמנה תמיכה בכמה גישות מרכזיות, בהן זו האומרת שסיוע חומרי פרטיקולרי ישיר לאנשים החיים בעוני, גם אם יש בו מענה אד-הוק לצרכים, אינו מתמודד עם מהות התופעה ואולי אף מנציח אותה. חיבור אמתי לאנשים החיים בעוני משמעו ליצור מציאות שיוכלו להשמיע בה את קולם, ואשר תאפשר לנו להכיר ולהבין את עולמם האותנטי באופן שיתרום ליצירת התנאים הדרושים לחילוצם מעוני. הגישה מקורה בתפיסת עולם הומניסטית של שוויון אוניברסלי בין בני האדם במדינת הרווחה המודרנית.

את דברי הפתיחה נשאו אל"מ מירי אייזן - חברת דירקטוריון מרכז טאוב; ג'יי סנדק - נשיא קרן סינגר הרברט ונל, שנתנה חסות לכנס; ופרופ' אבי וייס - מנכ"ל מרכז טאוב. את הרצאת הרקע נתן פרופ' ג'וני גל, ראש תכנית המחקר בתחום מדיניות הרווחה החברתית במרכז, שהציג נתונים על העוני בישראל: מעל 1.7 מיליון בני אדם חיים בעוני (ביותר מ-400,000 משקי בית, עם יותר מ-750,000 ילדים), כש-40% מאזרחי המדינה אינם מצליחים לכסות את הוצאות משקי הבית שלהם. למעט מקסיקו, מדד העוני בישראל הוא הגבוה בין מדינות ה-OECD. כמדינת רווחה מודרנית, ישראל נושאת באחריות להתמודד עם סוגיית העוני. הכנס הציג הן את הניסיון העכשווי להתמודד עם הבעיה, באמצעות ועדת אלאוף ויישום לקחים ראשוניים מהמלצותיה (לדברי מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי, פרופ' מור יוסף, כ-58% מהמסקנות וההמלצות יושמו, וזו הצלחה גדולה), והן כיווני חשיבה על אמצעים אוניברסליים לבניית הון אנושי וחברתי שיתמודד עם סוגיית העוני ועם קידום הרווחה בחברה הישראלית בעתיד.

שילוב זה, של פרקטיקות אקטואליות ופוטנציאליות, אִפשר למשתפי

כמדי שנה, גם השנה קיים מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל כנס חשוב לשוחרי מדיניות חברתית מושכלת, ההולמת את צורכי המדינה. בכנס נשבה רוח רעננה של חידוש וחשיבה מחוץ לקופסה על בעיית העוני ועל מדיניות ההתמודדות עמה. הוא כלל דיון מעמיק ביוזמות חדשות, בעולם בכלל ובישראל בפרט, בהן כאלה המבוססות על הון חברתי ועל הבטחת הכנסה בסיסית אוניברסלית לכל משפחה. מרכז טאוב משפיע מזה שנים רבות על עבודתנו המקצועית, במיוחד במקרים שבהם המלצותיו לקובעי המדיניות ולמקבלי ההחלטות מתקבלות ונעשה ניסיון ליישמן. הוא הוקם ב-1982 על-ידי פרופ' ישראל כץ, שכהן במגוון רחב של תפקידים בתחומי החברה בכלל והעבודה הסוציאלית בפרט: ראש בית הספר לעבודה סוציאלית על שם פ. ברואלד באוניברסיטה העברית, ראש הוועדה לילדים ולנוער במצוקה, מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי, שר העבודה והרווחה, מייסד ומנהל מכון ברוקדייל לחקר הזקנה. את ה"מרכז לחקר מדיניות חברתית" הקים לאחר שעמד בראש "צוות ראש הממשלה לתכנון שירותים חברתיים" במשרד ראש הממשלה. סיוע של הג'וינט במימון המרכז מבטיח אי תלות פוליטית שלו.

אני מציין את כל אלה במטרה לחשוף את השורשים העמוקים של המרכז באושיות היסוד החברתיות שלנו. הדבר חשוב במיוחד נוכח מגמות המסתמנות בעשורים האחרונים בתחום החברתי-כלכלי בישראל: מערכת החינוך מדורגת באופן קבוע קרוב לתחתית בקרב המדינות המערביות, שיעורי העוני הם מהגבוהים בעולם המפותח ובריחת המוחות היא בשיעור שאין דומה לו. חשוב לציין במיוחד את כלל ההוצאה החברתית, הנמוכה ביחס ל-OECD, ואת ביטוייה החריפים של נתון זה במערכות הרווחה והבריאות, שההוצאה הממשלתית עליהן נמוכה בהרבה מזו שב-OECD.

ד"ר ברוך עובדיה - עו"ס כביר ומומחה בכריאות. פעיל בנושאי מדיניות חברתית. בעבר מייסד ומנהל השרות הארצי לעבודה סוציאלית בשירותי בריאות כללית. bovadia@zahav.net.il

פרס רקנאטי • קופ • רש"י
לעובד הסוציאלי היזם

פרס רקנאטי-קופ-רש"י לעו"ס היזם לשנת 2017

הזמנה להגשת מועמדות

מדי שנה נבחרות כ-4 יוזמות המזכות את בעליהן
בפרס כספי אישי בסך 10,000 ₪

אנו מאמינים ביכולתך ליזום פעילות יום-יומית, קטנה כגדולה,
שבכוחה לתרום לשינוי בחברה הישראלית.
מהלכים מסוג זה ראויים להערכה, להוקרה ולפרס.
הפרסים יינתנו לפעילות בתחומי הרווחה השונים.
הפרס מיועד לעובדי שדה.

להגשת מועמדות - www.rcr.org.il

מועד אחרון להגשת מועמדות 31 במרץ 2017
לבדיקת התאמה ראשונית ניתן להגיש תקציר
קיימת אפשרות להמליץ על עמית לעבודה

הכנס לכנות תמונת פנורמה של ה"מצוי" אל מול "רצוי" חדש העומד
למבחן, כשהרעיון המרכזי הוא שהמדינה תבטיח לאזרחיה יסוד
אוניברסלי וריאלי לקיום בכבוד; כלומר, שהמדינה תשתמש בהכנסותיה
כדי להגן על אזרחיה מפני עוני. צעד ראשון בכיוון זה, שהוא בעל
משמעות סמלית חשובה, הוא החיסכון שהמדינה מבטיחה עבור
ילדיה, עם אפשרות להורים להגדילו על-פי יכולתם. התפיסה דורשת
לקיים תשתית אלמנטרית של מענה על צרכי היסוד, באורח שיאפשר
רכישת נכסים רוחניים ומיומנויות המיועדים לפיתוח ולקידום ההון
האנושי שבאדם באופן שיבטיח עצמאות כלכלית לאזרח ועתיד בר
קיימא לילדיו.

פרופ' אבנר דה שליט, ראש התכנית לפיתוח קהילות "Glocal"
באוניברסיטה העברית בירושלים, הקתדרה בנושא זכויות אדם
ע"ש מקס קמפלמן, הוא חתן פרס רוטשילד, מתמחה בפילוסופיה
פוליטית ועוסק בעוני ובזכויות אדם. פרופ' דה שליט מיקד את
תשומת הלב במשמעותן של חירויות היסוד של האזרח בהקשר
לסוגיית העוני. השאלה אינה נוגעת במשאבים החומריים העומדים
לרשותו בלבד, אלא בנכסיו האישיים ובהזדמנויות שיאפשרו לו
ולמשפחתו לממש את הייחודי שבהם, כבני אנוש עם צרכים של
קיום איכותי ראוי.

פרופ' מייקל שרדן מבית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש גורג' ורון
בראון באוניברסיטת וושינגטון ומייסד ה-CSD, דיבר על התקדמות
אל עבר מדיניות "Asset-Building" להתמודדות עם עוני. הוא התמקד
בחשיבותה של מדיניות שתסייע לאזרח לרכוש אמצעים וכלים
להתמודדות לאורך זמן, באופן שיבטיח מענה לצרכיו. בכך, המדינה
תעודד אחריות אישית ותחושת מסוגלות, המאפשרות השקעה בעתיד
ולא רק במצוקת השעה. החיסכון עבור ילדי ישראל, שעוגן לאחרונה
בחוק, הוא צעד בדרך זו, שגם מניח תשתית למימוש הרעיונות הללו.
ד"ר ליה אטינגר, מנהלת אקדמית במרכז השל לקיימות ועמיתה
בכירה במכון שחרית לפוליטיקה חדשה, הציעה להשלים את
התפיסה של מדיניות סבסוד על ידי המדינה בעיצוב תפיסת עולם
ותרבות שהאזרח שותף להן - באורח החיים שהוא מקיים, בתעסוקה
ובפרנסה.

פרופ' מיכל קרומר-נבו מהמחלקה לעבודה סוציאלית ע"ש שפיצר
באוניברסיטת בן גוריון בנגב, העלתה היבט מעולם העשייה של
השירותים החברתיים בטיפול בעוני. לדבריה, עבודה טובה ומדיניות
יעילה צריכות להתבסס על אנשי מקצוע שמאמינים ביכולת האדם
החי בעוני להיחלץ מתוכו ובמסוגלותו לחיות חיי איכות. עם זאת,
עובד סוציאלי במשרה מלאה מטפל כיום ב-125 משפחות, מה
שלא מאפשר לו להעניק להן טיפול מקצועי ראוי, המקדם צמיחה
מתוכן. מעמסה רצויה, אמרה, היא לא יותר מ-50-60 משפחות בו
זמנית. (כאשר מדובר במשפחות במצוקה עמוקה, גם זו מעמסה
גדולה מדי - ב.ע.)

ח"ר אלבו, מנכ"ל שותף באג'יק מכון הנגב, הצביע על מדד העוני
הגבוה בנגב בכלל ובקהילה הבדואית בפרט. הוא ציין כי כ-50%
מהעצורים על ידי המשטרה הם בדואים, שיעור גבוה יחסית לשיעורם
באוכלוסייה הכללית, ועמד על הצורך בשיפור תנאי החיים של כלל
האוכלוסייה כבית קיבול חיוני וכבסיס לקידום מצבן של האוכלוסיות
החיות בעוני.

רות יהושע מהפורום למאבק בעוני (חברה בת ועדה של ועדת
אלאלוף) תרמה תרומה מיוחדת לכנס בסיפור התמודדותה האישית,
כילדה, עם העוני. לעוני יש השלכות על חיי הדורות הבאים, אמרה,
והוסיפה כי חיוני לשתף את החיים בעוני בהתמודדות עמו בדרך
בלתי אמצעית.

לסיכום הכנס הצהיר חה"כ אלי אלאלוף, יו"ר ועדת הרווחה של
הכנסת, כי הוא מתחייב להמשיך במאבק למיגור העוני בישראל.
"אחת ממטרותיי", אמר, "היא שעד 2018 קשישים לא יחיו מתחת
לקו העוני. המאבק בעוני הוא חוצה גורמים ומשרדי ממשלה ומחייב
שיתוף פעולה מלא במסגרת מדיניות כוללת."